

MOGUĆNOSTI RAZVOJA TURIZMA U PARKU PRIRODE VELEBIT

Šaban, Mario

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:376471>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-05-20**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT**

MARIO ŠABAN
**MOGUĆNOST RAZVOJA TURIZMA U
PARKU PRIRODE VELEBIT**
Završni rad

Šibenik, 2016.

**VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL MENADŽMENT
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT**

**MOGUĆNOST RAZVOJA TURIZMA U
PARKU PRIRODE VELEBIT**

Završni rad

Kolegij: Inovacije i tehnološke strategije

Mentor: Dr. sc. Mili Razović

Student/ica: Mario Šaban

Matični broj studenta: 2423002218

Šibenik, svibanj 2016.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA
Veleučilište u Šibeniku
Završni rad
Odjel Menadžmenta
Specijalistički diplomski stručni studij Menadžment

MOGUĆNOST RAZVOJA TURIZMA U PARKU PRIRODE VELEBIT

MARIO ŠABAN
Popa M. Mesića 22a , mario.sabanp-velebit.hr

Tema ovog diplomskoga rad odabrana je da pokaze mogućnosti razvoja turizma na području Parka prirode Velebit. Da pokaže koliko je planina Velebit pogodna za razvoj nekih određenih grana turizma, kakav je bio nekada i kakve su mu predispozicije da postane veliko turističko središte.

Iako nisam imao mogućnosti skupiti noviju literaturu vezanu za moju temu iz razloga što se trenutno pišu novi prostorni planovi sa najnovijim informacijama potrudio sam se napisati rad na svoju osobnu inicijativu.

Mislim da pošto radim na zaštiti, očuvanju i promicanju Velebita da imam dovoljno znanja i iskustva da mogu i da ću se potruditi napisati rad na ovu temu dovoljno kvalitetno kako dolikuje diplomskom radu.

Posebno se želim zahvaliti mojim poslovnim kolegama iz Uprave Parka prirode Velebit koji su mi svojom stručnim savjetima omogućili da napišem kvalitetan diplomski rad koji bez njihove pomoći ne bi mogao ovako izgledati.

(33 stranica / 6 tablica / 10 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: priroda; turizam; promocija

Mentor: Dr. sc. Mili Razović

Rad je prihvaćen za obranu:

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Management

Specialist professional graduate studies in Management

POSSIBILITIES OF DEVELOPMENT OF TURISM IN THE VELEBIT NATURE PARK

MARIO ŠABAN

Popa M. Mesića 22a , mario.sabanp-velebit.hr

The theme of this diploma work has been chosen to show the possibilities of development of tourism in the Velebit Nature Park. To show how the Velebit Mountain is suitable for the development of some specific branches of tourism, he once was and what his potential to become a large tourist center.

Although I have not had the opportunity to gather more recent literature related to my topic because it is currently writing a new spatial plans with the latest information I tried to write a paper on their own initiative.

I think that since I'm working on the protection, preservation and promotion of Velebit that I have enough knowledge and experience to be and I'll try to write a paper on this topic enough quality as befits thesis.

In particular I want to thank my work colleagues from the Board of Velebit Nature Park who have their expert advice enabled me to write quality thesis that without their help could look like.

(33 pages / 6 tables / 10 references / original in: Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords nature;tourism;promotion

Supervisor: Dr. sc. Mili Razović

Paper accepted:

Sadržaj:

1. Uvod	3
2. Prirodna obilježja Velebita	4
2.1. Geografska obilježja.....	4
2.2. Geološka obilježja.....	5
2.3. Zaštićena područja Velebita.....	6
2.4. Klima.....	8
2.5. Flora i fauna.....	9
3. Potencijali Parka prirode Velebit	10
3.1. Prometni položaj Parka prirode Velebit.....	10
3.1.1. Povezanost primorske i središnje Hrvatske.....	10
3.2. Stanovništvo na području Parka prirode Velebit.....	12
3.2.1. Sadašnje stanje stanovništva.....	12
4. Turizam na području Parka Prirode Velebit	16
4.1. Sadašnje stanje turističke ponude u Parku prirode Velebit.....	16
4.1.1. Poučne staze.....	16
4.1.2. Rafting.....	18
4.1.3. Alpinizam.....	18
4.1.4. Uvala Zavratnica.....	18
4.1.5. Škola u prirodi.....	19
4.1.6. Turistička vođenja.....	19
4.2. Smještajni kapaciteti na području Parka prirode Velebit.....	20
5. Turistička budućnost Parka prirode Velebit	22
5.1. Ciljevi razvoja turizma u budućnosti.....	22
5.1.1. Izletnički turizam.....	23
5.1.2. Razvoj planinskoga turizma.....	24
5.2. Razvoj turizma na pojedinim turističkim zonama priobalja i vršnih zona Parka prirode Velebit.....	25
6. Zaključak	29
7. Popis literature	31
7.1. Ostalo.....	31
8. Popis priloga	32
8.1 Tablice.....	32
8.2 Slike.....	34

1. UVOD

Kako započeti uvod ovog rada? Rečenicom! „Ono što je Grcima Olimp, Bugarima Rila, Makedoncima Šar-planina, Slovencima Triglav, to je Hrvatima Velebit“

U ovome radu pokazat će se mogućnosti razvoja turizma na području Parka prirode Velebit. Elaborirati koliko je planina Velebit pogodna za razvoj nekih određenih grana turizma, kakav je bio nekada i kakve su mu predispozicije da postane veliko turističko središte.

U radu ćemo prikazati i opisati destinaciju na kojoj se nalazi područje Parka prirode Velebit, njegov prometni položaj i način na koji Velebit čini spoj primorske i središnje Hrvatske. Također ćemo se osvrnuti na slab turistički razvoj, unatoč pogodnosti položaja Velebita baš u tom smislu, kao i na teške uvjete života ljudi koji žive na području Velebita i njegovih rubnih dijelova.

Prikazom nekoliko detaljnih tablica emigracije stanovništva prikazat će se negativan trend pada broja stanovništva, prema kojem u bližoj budućnosti možemo očekivati njihov nestanak sa Velebita.

U središnjem dijelu rada biti će riječi o stanju turističke ponude, koja je trenutno u samim počecima, ali ima dobre šanse za napredak u svim pogledima. Opisat ćemo sadašnje stanje ustanove Parka prirode, navesti razne atraktivne sadržaje koji se nude na ovome području, te se dotaknuti nekadašnje ponude i dati prijedlog kako bi ona trebala izgledati u budućnosti

U ovom uvodnom djelu naglasili smo da je cilj ovog rada pokazati kako se može stvoriti velika turistička ponuda u netaknutoj ljepoti prirode, a da ta priroda i dalje ostane netaknuta i vrijedna štovanja i divljenja.

2. PRIRODNA OBILJEŽJA VELEBITA

2.1. Geografska obilježja

Republika Hrvatska zemljopisnim je položajem srednje europska i mediteranska zemlja. Smještena je gotovo u središtu Europe na dodiru sredozemnog, panonskog i predpanonskog prostora. Ima površinu od 56538 km² i 4.784000 stanovnika.

Prema zemljopisnim značajkama Republika Hrvatska se dijeli na tri velike cjeline: mediteransku, gorsku, i panonsku hrvatsku.

Na središnjem području Republike Hrvatske, na prijelazu između primorske i gorske hrvatske smjestio se planinski div koji je dobio ime Velebit.

Velebit je najduža planina Dinarskog sustava. Proteže se u blago povijenom luku, smjera sjeverozapad - jugoistok, između prijevoja Vratnik i doline Zrmanje, u duljini od 145 km.¹ Glomazna mu je trupina poprečno raščlanjena prijevojima, što je osnova uobičajene podjele planinskog niza na: sjeverni (između Vratnika i Velikog Alana), srednji (između Velikog Alana i Baških Oštarija), južni (između Oštarija i Malog Alana) i jugoistočni (između Malog Alana i doline gornje Zrmanje). Na zapadu je jasno omeđen Velebitskim kanalom Jadranskog mora, a na istoku ličko-gackom zaravni, između 425 i 600 metara nadmorske visine. Širina mu varira od oko 30 kilometara u sjevernom, do svega desetak kilometara zračne udaljenosti na južnom Velebitu. Unatoč glomaznom izgledu, njegov se planinski niz ne odlikuje naročitom visinom. Najviši, Vaganski vrh, doseže tek 1757 m.¹

Nakon što je 1978. g. uvršten u svjetsku mrežu rezervata biosfere ("Program čovjek i biosfera", UNESCO), odlukom Hrvatskog sabora 1981. cijeli je Velebit proglašen parkom prirode.

Godine 1999. u sjevernom dijelu planinskog niza osnovan je Nacionalni park "Sjeverni Velebit" (109 km²), koji uključuje stroge rezervate Hajdučki i Rožanski kukovi, specijalni botanički rezervat Zavižan - Balinovac - Zavižanska (Velika) Kosa, Velebitski botanički vrt u sjevernom, te specijalni rezervat šumske vegetacije Štirovača u srednjem Velebitu. Na sljedećoj stranici prikazuje se nacrt koji opisuje cijelo područje Parka prirode Velebit sa njegovim današnjim granicama.

---

(1) VELEBIT i njegov biljni svijet, Sergej Forenbacher
II. Obnovljeno i dopunjeno izdanje, ŠKOLSKA KNJIGA ZAGREB

2.2. Geološka obilježja

Prema rezultatima dosadašnjih istraživanja, područje Parka prirode Velebit ne predstavlja hidrološki i hidrogeološki zatvorenu cjelinu nego obuhvaća dijelove više slivova. To su područje Like, Podvelebit i dio sliva rijeke Zrmanje.

Područje Like zauzima prostor obrubljen planinskim nizovima Burni Bitoraj - Velika Kapela – Senjsko Bilo – Velebit s jugozapadne strane i Mala Kapela – Lička Plješivica – Čemernica sa sjeveroistočne strane.

Priobalno područje od Novog Vinodolskog do ušća Zrmanje, iako geografski pripada Hrvatskom Primorju, zbog specifičnosti hidrogeološke situacije nazvano je Podvelebit.

Područje sliva rijeke Zrmanje² obuhvaća južni dio Like sa satelitskim rijekama ponornicama Obsenicom, Ričicom i Otučom, a obrubljen je planinama Kremen i Čemernicom, zatim planinu Poštak i manji dio Ravnih Kotara uz lijevu i desnu obalu rijeke. Najveća urbana sredina je Gračac u Lici sa sjeverne strane Velebita na rubu Gračačkog polja formiranog u zoni poniranja rijeka ponornica. U slivu je izgrađen hidroenergetski reverzibilni sustav, koji koristi energiju vodenog potencijala na nivou Gračačkog polja.

Područje Like između dva planinska niza predstavlja morfološki razvedenu depresiju s potpunim razvojem krških pojava. Krška polja razvijena su uz rijeke Liku, Gacku i Otuču, ali i visoko u slivovima ovih rijeka kao specifikum stepeničastih promjena baza okršavanja u slivovima Dinarskoga područja. Na području Like formirana je razvodnica Jadranskog i Crnomorskog sliva.

Rijeke Lika i Gacka teku prema sjeverozapadu, poniru sa sjeveroistočne strane Senjskog Bila i ponovno se pojavljuju u priobalnom području od Novaljske Žrnovnice na sjeverozapadu do Karlobaga na jugoistoku. Vode rijeke Otuče i pritoka poniru sa sjeverne strane Velebita u Gračačkom polju i ponovno se javljaju na izvorima uz desnu obalu rijeke Zrmanje. Ovakva najblaže rečeno složena hidrološka/hidrogeološka situacija prvenstveno je posljedica geološke građe i tektonike.

---

(2) -Projekt: Inventarizacija geoloških osobitosti Parka Prirode Velebit
Prof. dr. sc. Jasenka Sremac, Zagreb

2.3. Zaštićena područja Velebita

Ne računajući nacionalne parkove Paklenicu i Sjeverni Velebit, za koje se rade posebni prostorni planovi, na Velebitu postoji niz područja i lokaliteta koja su registrirana ili evidentirana u smislu drugih kategorija koje predviđa zakon o zaštiti prirode. To su kategorije posebnih rezervata i spomenika prirode. Kategoriju zaštićenoga krajolika ne možemo posebno naglašavati jer je u cijelosti pokriva kategorija parka prirode, te možemo reći da je Park prirode Velebit u cijelosti jedan veliki zaštićeni krajolik.

To dakako ne znači da su svi dijelovi planine u pejzažnom pogledu jednako vrijedni, jer neki dijelovi su prelijepi a isto tako i lako dostupni, dok su drugi teže dostupni ili nedostupni, ali zbog svojih prirodnih ljepota isplati ih se doći pogledati.

Zavratnica- zaštićeni krajolik je zasigurno jedna od najljepših uvala hrvatske obale. Zbog svojih prirodnih vrijednosti još 1964. g. proglašena je "zaštićenim krajolikom", a od 1981 sastavni je dio Parka prirode Velebit.

Prema legendi, Zavratnica je nastala u jakom potresu davne 615. godine, u kojem su potonula i tri starorimska grada na ovome području. Pravi postanak uvale je drugačiji. Nastala je uslijed tektonskih pokreta koji su razlomili karbonatne stijene nakon čega su vode s Velebita produbile kanjon. Kako obala Jadranskog mora polako tone, tako se i kanjon Zavratnice postupno spustio u more i od njega je nastala u Velebitu uvučena morska uvala. Zavratnica je oskudna tlom, stoga je i razvoj flore i vegetacije ovdje oskudan

Štirovača³ – Rezervat šumske vegetacije, u predjelu Štrop na površini od 11,4 ha nalazi se rezervat šumske vegetacije kao reprezentant gorske šume smreke u gospodarskoj jedinici Štirovača. To je sačuvani dio Štirovače, po izgledu i dimenzijama stabala vrlo blizu prirodnom i stanju autohtonih šuma.

Prašuma bukve i jele u donjem dijelu rezervata i pretplaninske šume bukve u gornjem dijelu rezervata. Površina rezervata je 118,5 ha. Zaštićen je 1965. god., a predstavlja ostatak nekadašnjih prašuma u Štirovači. U perspektivi jedan manji dio Štirovače s gorskom šumom smreke treba priključiti ovom rezervatu.

---

(3) VELEBIT i njegov biljni svijet, Sergej Forenbacher
II. Obnovljeno i dopunjeno izdanje, ŠKOLSKA KNJIGA ZAGREB

Cerovačke pećine su najveći špiljski kompleks u Hrvatskoj. Otkrivene su prilikom gradnje željezničke pruge od Gračaca prema Cerovcu, prvoj maloj stanici prema Kninu.

Gornja pećina duga je 1200 m, a Donja 2400 m. Između njih nalazi se znatno manja, Srednja pećina. Većim dijelom su pristupačne za razgledavanje, te iznimno bogate špiljskim nakitom. Također su jedno od najvećih nalazišta špiljskog medvjeda u Hrvatskoj. U njima su pronađene i ljudske kosti i brončana sjekira koje su pripadale plaistocenskom lovcu na špiljskog medvjeda. Zbog jedinstvene prirodne ljepote i brojnih nalaza iz davne prošlosti Cerovačke pećine su 1961.g. zakonom zaštićene kao geološki spomenik prirode.

Modrič Špilja⁴ kod Rovanjske otkrivena je 1980. god, a 1985. članovi SD "Poreč" proširivanjem uske pukotine ušli su u njezine dublje dijelove. Prilikom istraživanja otkriveni su ljudski i životinjski ostatci.

Karakterizira je bogatstvo podzemnih prostora i pećinskog nakita, a ujedno je i arheološko-paleontološki lokalitet. Dužina špilje je 720 metara. Izuzetno bogatstvo sigastih ukrasa, blizina jadranske turističke ceste potakli su na razmišljanje i radove za turističku valorizaciju Modrič špilje. Modrič špilja je smještena na poluotoku između uvale Modrič, te zaseoka Rovanjska oko 150 metara od jadranske ceste.

Sve predradnje treba učiniti što je prije moguće kako bi Modrič špilja postala turistička atrakcija, a vjerujemo da bi bitno povećala proračun Zadarske županije općine Jasenice.

Kalvarija – geološki lokalitet

Lokalitet Kalvarija i susjedna Velnačka Glavica dobro su poznati hrvatskim, pa i svjetskim geolozima.

Idući od crkve u Brušanima, preko potoka Suvaje, u stijenama se nalaze fosili izumrlih životinja i biljaka, koji govore o zbivanjima tijekom 15 milijuna godina. Stijene koje danas nalazimo na Kalvariji taložile su se prije 260 milijuna godina na morskoj padini tropskog oceana.

Pijesak i mulj nagomilani na rubu strmine povremeno bi kliznuli prema dubljem dijelu, noseći sa sobom ljušturice i kućice plitkomorskih organizama.

---

(4) VELEBIT i njegov biljni svijet, Sergej Forenbacher
II. Obnovljeno i dopunjeno izdanje, ŠKOLSKA KNJIGA ZAGREB

2.4. Klima

Kada govorimo o klimatskim karakteristikama Parka prirode "Velebit", moramo posebno razmotriti klimu priobalja i klimu vršnoga područja s kontinentalnom padinom.

Opće značajke klime priobalja su tipično mediteranske, pa su i godišnji prosjeci temperature i padalina gotovo jednaki kao i na susjednim otocima u primorju Kvarnera i sjeverne Dalmacije. Glavna razlika proizlazi iz povećane vjetrovitosti prostora, te iz činjenice da prosječna temperatura s udaljavanjem od obale zbog porasta nadmorske visine naglo pada, dok se količina oborina povećava.

S aspekta turističkoga razvoja česti prodori jakog i hladnog vjetra bure nisu previše povoljni, no možemo naglasiti da se oni uglavnom odnose na zimu, te proljeće i jesen i to na području ispod najnižih velebitskih prijevoja Vratnika i Kubusa. Zanimljivo je da su tu smještene dva značajna turistička središta podvelebitskog priobalja Senj i Karlobag sa velikim smještajnim kapacitetima, što nam govori da utjecaj bure na ovdašnji turizam nije tako jak kako se misli.

Zbog bure i mnogobrojnih vrulja more je uz obalu osim toga i nešto hladnije nego na drugim dijelovima naše obale, no to uglavnom smeta samo domaćim turistima (u priobalju Parka prirode "Velebit" preko 90% noćenja ostvaruju strani turisti).

Česte i nagle promjene vremenskih prilika i česti i jaki vjetrovi predstavljaju donekle ograničavajući faktor razvoja turizma i u vršnom području Velebita, no takve i još gore vremenske prilike karakteristične su za većinu europskih planina od kojih su mnoge znatno siromašnije prirodnim atrakcijama od Velebita, unatoč daleko razvijenijem ljetnom planinskom turizmu.

Relativno niske temperature ljeti predstavljaju nasuprot tome čak i prednost, pogotovo za organiziranje izletničkog turizma u razvijenim turističkim mjestima šireg okruženja, u priobalju izloženim ljetnim vrućinama.

Za budući turistički razvoj vršnoga područja i kontinentalne padine Parka prirode «Velebit» posebno je zanimljivo prosječno trajanje snježnog pokrivača, vezano za eventualni razvoj skijaškog turizma. Iako je zadržavanje snijega visine iznad 30cm relativno dugo u vršnom području (preko 100 dana u južnom i 70 dana u Sjevernom Velebitu), problem je što broj dana sa snježnim pokrivačem brzo opada s nadmorskom visinom.

To između ostaloga onemogućuje uređenje značajnih skijaških spustova. Iako bi za eventualno organiziranje zimskog turizma na Velebitu bila potrebna detaljnija istraživanja, već se na temelju ovih oskudnih podataka može reći da su mogućnosti uređenja skijaških staza vrlo slabe.

2.5. Flora i fauna

Na golemom planinskom lancu Velebita susreću se dvije osnovne vegetacijske regije: na primorskoj strani mediteranska a na kopnenoj eurosibirsko – sjevernoamerička regija.

Mediteranska je regija zastupljena područjem submediteranskih šuma bijelog i crnog graba, tako da možemo reći da se submediteranska šuma dijeli na pojas šuma bijelog i pojas šuma crnog graba.

Eurosibirsko-sjevernoameričku regiju sačinjavaju ostale šume Velebita.

Najnižu stepenicu zauzima šuma bukve, nešto višu stepenicu šuma bukve i jele, a najvišu stepenicu čini pretplaninska šuma bukve.

Flora⁵ Velebita veoma je značajna, bogata i raznolika. Na Velebitu raste veliki broj biljnih vrsta. Bogatstvo i raznolikost uvjetovano je sljedećim čimbenicima: veličina i položaj planine u širem prostoru i kontaktu srednje europske vegetacije s vegetacijom mediterana, manji utjecaj oledbi na Velebitu i stoga veća brojnost tercijarnih biljnih vrsta, brojni refugiji prikladni za održavanje starijih biljnih vrsta, kao i stanište pogodnosti za naseljavanje novih, karbonatna podloga i poseban krški režim voda, morfološke osobine krša i druge stanišne odluke.

Na Velebitu su uz šumsku vegetaciju zastupljene biljne zajednice kamenjara, travnjaka i livada, planinska vegetacija stijena, vegetacija kamenih točila kao i vegetacija vriština na kopnenoj strani Velebita u nižem šumskom pojasu.

Fauna⁵ ili životinjski svijet veoma je zanimljiv budući da se ovdje sukobljavaju i isprepliću različiti faunistički elementi. Na ličkoj šumovitoj strani Velebita obitava uglavnom srednjoeuropska fauna, na primorskoj strani Velebita, mediteranska, dok na središnjim vršnim planinskim dijelovima Velebita obitava izrazito planinska-alpska fauna.

Obzirom na smještaj Velebita u južnom dijelu Europe, koji je bio u manjoj mjeri zahvaćen oledbom, zadržavale su se ovdje i brojne starinske vrste – relikti.

Fauna Velebita od beskralježnjaka do sisavaca samo je djelomično istražena.

---

(5) -Studija o biološkoj raznolikosti "Fauna"

Centar za regionalne aktivnosti, Program prioritetnih akcija Dr. Nikola Tvrčković, Zagreb,

3.POTENCIJALI PARKA PRIRODE VELEBIT

3.1.Prometni položaj Parka prirode Velebit

Smješten između mora i ličke visoravni, planinski masiv Velebita predstavlja značajnu prepreku u prometnom povezivanju velikoga dijela Primorja, od Senja na sjeveru do ušća Zrmanje na jugu, sa kontinentalnom Hrvatskom. Međutim, generalna dispozicija Velebita u prometnom sustavu zemlje veoma je povoljna. Smješten je između dvije magistralne ceste koje su položene duž primorske i ličke padine Velebita, ovaj prostor je uključen u Jadranski prometni pravac, što od Trsta i Rijeke na sjeverozapadu do Zadra, Splita i Dubrovnika na jugoistoku povezuje cijeli jadranski prostor. Osim toga, preko Velebita vode dvije magistralne cestovne prometnice što Senj, odnosno Zadar povezuju s Karlovcem i Zagrebom. Autocesta koja prolazi kroz Velebit na području Svetog Roka je trenutno, a biti će i ubuduće najjače prometno čvorište u Hrvatskoj.

3.1.1. Povezanost primorske i središnje Hrvatske

Kao jedan od najvažnijih potencijala Park prirode Velebit za razvoj turizma i iskorištavanja prirodnih dobara jest cestovna mreža.

Uz morsku obalu proteže se cestovni pravac koji od Rijeke vodi prema srednjem i južnom Jadranu, a na njemu se nalaze i čvorne točke za trajektne veze za otoke Krk, Rab i Pag, te na kontinentalnom dijelu za Zadar. U zaleđu Velebita proteže se još jedan paralelni pravac, od Žute Lokve do Otrića s odvojcima za Karlovac (preko Josipdola), za Plitvice (preko Vrhovina), za Karlovac (preko Udbine i Plitvica), te za Bihać.

Na taj način Velebit je uklješten između dvaju uzdužnih cestovnih pravaca koji su međusobno razmaknuti 10 do 30 km. Treću cestovnu longitudinalu predstavlja nova "autocesta" koja će u konačnoj izgradnji povezivati Zagreb i Split a poslije 2005 god. ići će i prema Dubrovniku.

Autocesta prolazi sa istočne strane Velebita paralelno sa cestom Žuta Lokva, Otočac, Gospić, Gračac, ali se kod mjesta Sveti Rok odvaja i napada na Velebit prolazeći kroz njega dužinom od 5670m tunelom "Sveti Rok" i nastavlja pokraj Paklenice prema Posedarju i Zadru.

Bez obzira kuda cesta prolazi ona će navući na taj pravac nove putnike, a unutar svoje "ograda" imati će ubrzo sisteme motela, odmarališta, servise i sl., što također pridonosi turističkoj ponudi na području Parka prirode "Velebit".

Sa sjeverne strane cestovni okvir Parka prirode "Velebit" zatvara cesta koja prelazi preko Vratnika (Senj-Žuta Lokva), a s južne strane cesta Otrić-Knin. Nekoliko velebitskih cestovnih transverzala prelazi planinski masiv na pogodnim prijevajima i povezuje autocestu sa Jadranskom magistralom. Nekada jako frekventna, a sada zbog nove auto-ceste skoro prazna jest cesta preko Prezida (Gračac-Obrovac), dok nešto frekventniji prijelaz prelazi preko "Kubusa" i Baških Oštarija (Gospić-Karlobag). Manjeg značaja jest prijelaz preko Oltara (Jurajevo-Krasno-Otočac). Preostala dva prijelaza, preko Malog Alana (Obrovac-Sveti Rok) i preko Velikog Alana (Jablanac-Krasno-Otočac), su većim dijelom neasfaltirana pa su više strateškoga i šumarskoga karaktera.

Ove transverzalne ceste osim svoje prometne funkcije povezivanja drugih cestovnih pravaca imaju posebno značenje pri organiziranju turističkih sadržaja u vršnoj zoni Velebita. Zbog toga su Baške oštarije i Krasno predodređeni kao lokaliteti za razvoj stacionarnog turizma, a Vratnik, Oltari, Zavižan (do kojeg je izvedena sekundarna planinska cestovna mreža), Veliki Alan, Mali Alan i Prezid, kao ishodišta izletničkog i alternativnog turizma.

Na kraju bi mogli izdvojiti i Velebitske turističke ceste koje omogućuju specifičan vid izletničkog turizma. U tu kategoriju treba nabrojiti sve dosada navedene cestovne transverzalne pravce. (Jurjevo - Krasno - Otočac; Jablanac - Veliki Alan - Krasno - Otočac; Karlobag - Baške Oštarije - Gospić), zatim uzdužnu vršnu cestu od Krasna do Baških Oštarija, koja jednim dijelom ide trasom Veliki Alan - Krasno, ali s koje se odvaja cesta za Štirovaču te za Zavižan odakle postoji drugi pravac za Krasno i za Oltare. Planira se da se ceste od Brušana (Gospić) do Jelove Ruje (Panos) produže primorskom stranom vršne zone preko Velikog i Malog Rujna do Nacionalnog parka Paklenica, a prije ulaska u nacionalni park izradi i odvojak za Jadransku magistralu na koju bi se spuštao kod Starigrada-Paklenica.

U tu kategoriju cesta treba ubrojiti već dugo postojeću cestu koja se između Obrovca i Prezida odvaja za pravac Golubić - samostan Krupa - Žegar. Neke od navedenih cesta imaju status šumske ceste.

3.2. Stanovništvo na području Parka prirode Velebit

3.2.1. Sadašnje stanje stanovništva

Kada proučavamo stanje broja stanovnika na području Parka prirode Velebit vrlo lako možemo uočiti jedan podatak koji govori da se stanovništvo iz godine u godinu smanjuje velikom brzinom. Nekad ta depopulacija nije bila tako intenzivna kao posljednjih petnaest godina.

Ako napravimo usporedbu promjena broja stanovnika na području prostornih cjelina koje ulaze u područje Parka prirode Velebit moći ćemo vidjeti da je od popisa stanovništva 2001. godine pa sve do posljednjeg popisa 2011. godine broj stanovnika u opadanju u svim prostornim cjelinama. Tako možemo reći da se broj stanovnika u rubno primorskim naseljima smanjio samo za -9.1%, dok se u rubnim ličkim naseljima smanjio za -46.5%, kao i u rubno dalmatinskim naseljima -48,1%, te u velebitskim naseljima -35,2%.

Tablica 1. Promjena broja stanovnika u naseljima Parka prirode Velebit 2001-2011.

PROSTORNA CJELINA	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2012.	Promjena broj stanov. 2001.-2011.
Velebitska naselja	2707	1758	-949
Rubna primorska naselja	8266	7511	-755
Rubna dalmatinska naselja	8560	4440	-4120
Rubna lička naselja	13254	7087	-6167
UKUPNO	32787	20796	-11991

Izvor:

1. Popis stanovništva 2001. Narodnosni sustav stanovništva Hrvatske po naseljima Dokumentacija 881, Republički zavod za statistiku Zagreb, 2002.
2. Popis stanovništva 2011. Popis kućanstava i stanova 31.ožujka 2011. Prvi rezultati po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb 2011.

Ako nastojimo razmotriti detaljnije ove ranije navedene prostorne cjeline možemo se uvjeriti u detaljniju intenzivnu depopulaciju. Možemo navesti jedan primjer koji potvrđuje da će u još vrlo kratkome vremenu nestati stanovništva sa vršnih dijelova Velebita.

Jedan od takvih primjera jesu Baške Oštarije koje se nalaze u središtu vršne zone s inače objektivno najboljim predispozicijama za planinski turistički centar. Naime, od 1953. do 1981. godine broj stanovnika Baških Oštarija je pao s 289 na 74 stanovnika, a možemo spomenuti da je ovo naselje 1915. godine brojilo 428 stanovnika. Da bi danas imali maksimalno 30 stanovnika starije dobi.

Tablica 2. Velebitska naselja

Županija	Grad / Općina	Naselje	Broj stanovnika 2011. (2001) +/-
Ličko-senjska	G. Senj	1. Biljevine	57 (75) -
		2. Krasno polje	539 (674) -
		3. Stolac	55 (87) -
	G. Otočac	1. Kutarevo	637 (808) -
	O. Karlobag	1. Baške Oštarije	30 (48) -
		2. Crni Dabar	-
		3. Došen Dabar	-
		4. Konjsko	7 (10) -
		5. Kućišta Cesarička	12 (22) -
		6. Ledenik Cesarički	29 (48) -
		7. Ravni Dabar	-
		8. Šušanj Cesarički	14 (28) -
	G. Gospić	1. Brušane	163 (177) -
		2. Bužim	90 (164) -
		3. Mala Plana	14 (113) -
		4. Rizvanuša	36 (43) -
		5. Velika Plana	58 (134) -
		1. Cerovac	5 (36) -
		2. Duboki Dol	- (32) -
		3. Kom	12 (208) -
Ukupno:		20 naselja	1758 (2707) -

Izvor: Popis stanovništva 2011. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. 03. 2011. Statističko izvješće 1137, Državni zavod za statistiku Zagreb, 2011.

Tablica 3. Rubna primorska naselja

Županija	Grad/Općina	Naselje	Broj stanovnika 2011. (2001) +/-
Ličko-senjska	G. Senj	1. Jablanac	119 (158) -
		2. Klada	33 (49) -
		3. Lukovo	37 (57) -
		4. Prizna	56 (79) -
		5. Senj	5442 (5998) -
		6. Senjska Draga	100 (118) -
		7. Stinica	102 (1475) -
		8. Starigrad	11 (29) -
		9. Sveti Juraj	681 (691) -
		10. Velike Brisnice	1 (1) =
		11. Volarice	106 (194) -
	O. Karlobag	1. Barić Draga	121 (85) +
		2. Cesarica	128 (115) +
		3. Karlobag	499 (467) +
		4. Staništa	10 (48) -
		5. Vidovac Cesarički	65 (32) -
Ukupno:		16 naselja	7511 (8266) -

Izvor: Popis stanovništva 2011. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. 03. 2011. Statističko izvješće 1137, Državni zavod za statistiku Zagreb, 2011.

Tablica 4. Rubna dalmatinska naselja

Županija	Grad/Općina	Naselje	Broj stanovnika 2011. (2001) +/-
Zadarska	O. Starigrad	1. Seline	433 (475) -
		2. Starigrad	1083 (1159) -
		3. Tribanj	324 (481) -
	O. Jasenice	1. Jasenice	1132 (1308) -
		2. Zaton Obrovački	106 (492) -
	G. Obrovac	1. Golubić	33 (478) -
		2. Krupa	54 (412) -
		3. Obrovac	1023 (4660) -
		4. Muškovci	39 (543) -
	O. Ervenik	1. Ervenik	213 (1570) -
Ukupno:		10 naselja	4440 (8568) -

Izvor: Popis stanovništva 2001. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. 03. 2001. Statističko izvješće 1137, Državni zavod za statistiku Zagreb,

Tablica 5. Rubna lička naselja

Županija	Grad/Općina	Naselje	Broj stanovnika 2011. (2001) +/-
Ličko-senjska	G. Senj	1. Crni Kal	70 (99) -
		2. Melnice	83 (129) -
		3. Vratnik	75 (100) -
		4. Vrzići	8 (39) -
	G. Otočac	1. Gorići	25 (43) -
		2. Hrvatsko Polje	385 (395) -
		3. Lipovo polje	242 (307) -
		4. Ponori	111 (258) -
	O. Perušić	1. Bakovac Kosinjski	178 (372) -
		2. Donji Kosinj	675 (1025) -
		3. Gornji Kosinj	187 (344) -
		4. Lipovo Polje	181 (321) -
	G. Gospić	1. Brezik	24 (112) -
		2. Divoselo	- (334) -
		3. Donje Pazarište	146 (307) -
		4. Kalinovača	166 (243) -
		5. Kukuljić	4 (133) -
		6. Lički Čitluk	1 (129) -
		7. Trnovačko Novo	71 (112) -
		8. Počitelj	- (307) -
9. Popovača		102 (175) -	
10. Rastoka		46 (82) -	
11. Rizvanuša		36 (82) -	
12. Smiljan		430 (555) -	
13. Trnovac		127 (233) -	
O. Lovinac	1. Ličko Cerje	110 (196) -	
	2. Raduč	260 (336) -	
	3. Ričice	49 (169) -	
	4. Sveti Rok	259 (654) -	
	5. Štikada	169 (542) -	
Zadarska	O. Gračac	1. Grab	62 (219) -
		2. Gračac	2643 (4101) -
		3. Otrić	4 (142) -
		4. Palanka	29 (84) -
Ukupno:		35. naselja	7087 (13254) -

Izvor: Popis stanovništva 2001. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. 03. 2001. Statističko izvješće 1137, Državni zavod za statistiku Zagreb, 2001.

4. TURIZAM NA PODRUČJU PARKA PRIRODE VELEBIT

4.1. Sadašnje stanje turističke ponude u Parku prirode Velebit

Kada govorimo o trenutnom stanju turističke ponude na području Parka prirode Velebit, onda za današnje turističke aktivnosti u Parku možemo reći da se gotovo isključivo odvijaju u njegovom rubnom, primorskom pojasu. To je tipični kupališni turizam, dakle turizam čiji motivi nisu planina i njene prirodne vrijednosti, ljepote i atrakcije.

Park prirode Velebit kao područje s naglašenim prirodnim, znanstvenim, kulturnim, odgojno-obrazovnim i turističko-rekreativnim vrijednostima namijenjen je posjećivanju i razgledanju.

Posjećivanjem i razgledavanjem nije dopušteno ometati obavljanje gospodarske i druge dopuštene djelatnosti, te nanositi štetu prirodi, kulturno-povijesnim i drugim vrijednostima Parka prirode.

Zbog veličine područja Javna ustanova «Park prirode Velebit» odlučila je turistički iskoristiti nekoliko najatraktivnijih lokacija koje već od prije bilježe znatan broj posjeta. Radi se o području Baških Oštarija, uvale Zavratnica, te rijeke Zrmanje.

4.1.1. Poučne staze

U Parku prirode Velebit trenutno postoje 3 poučne staze koje su izrađene u područjima cestovno dobro povezanim te gdje postoji stalni protok gostiju. Prilikom izrade informativnih oznaka vodi se računa da su oznake od prirodnih materijala i da se uklapaju u okolinu, te da su otporne na surove vremenske prilike tog dijela Parka.

4.1.2. Poučna staza “Terezijana” (Baške Oštarije) obuhvaća dio austrougarske ceste Terezijane koja je preko Velebita povezivala Gospić sa Karlobagom. Izgrađena 1786.god., po nalogu Josipa II, cesta je u prošlosti bila od izuzetne važnosti jer se njome kretao trgovački promet između priobalja i unutrašnjosti.

Poučna staza počinje na Baškim Oštarijama, a završava kod sela Konjsko u dužini od oko 3 kilometra.

Prolazeći cestom posjetitelji mogu uživati u životopisnom pogledu na oštarijski plato oivičen stjenovitima kukovima, a već sa Oštarijskih vrata divan je vidik na Jadransko more i otočje zadarskog i kvarnerskog arhipelaga.

Još jedan od razloga atraktivnosti staze je granica dvaju klimatsko–vegetacijskih područja (planinskog i mediteranskog) koja se izmjenjuju na području kojim prolazi staza.

Uzdruž staze postavljeno je nekoliko interpretacijskih panoa putem kojih se posjetitelji mogu upoznati sa biljnim i životinjskim svijetom Velebita, ljepotama i raznolikošću krških fenomena, kulturnom i graditeljskom baštinom ovoga kraja i same Terezijanske ceste, te životom ljudi na tom dijelu Velebita. Teme su obrađene sistemom interpretacije, a to znači objašnjavanje znanstvenih činjenica i podataka jednostavnim jezikom, zanimljivim prosječnom posjetitelju.

Poučna staza dostupna je za posjete tijekom cijele godine. U proljetnim mjesecima i ljetnoj sezoni posjetitelji su uglavnom organizirane grupe (školska djeca i agencijski dolasci), dok su to zimi pretežno individualni posjetitelji.

4.1.1.2. Geološka poučna staza nalazi se uz cestu Brušani – Baške Oštarije. Nastala je zbog potrebe da se posjetitelje obavijesti o geološko značajnim lokalitetima ovog područja i njihovim karakteristikama. Tekst table je stručan i dvojezični (hrvatski i engleski).

4.1.1.3. Poučna staza u uvali Zavratnica izrađena je radi popunjavanja sadržaja u uvali, te radi davanja informacija o ovom zaštićenom krajoliku. Nalazi se na stazi prema selu Zavratnica odakle se pruža jedinstveni pogled na uvalu. Izgrađena je početkom 20 st. i proteže se prema vidikovcu. Negdje u to vrijeme Zavratnica postaje skrovito ljetovalište bečke i pariške elite. Posjećuju je mnogi znameniti ljudi toga doba (dr. Miroslav Hirtz, Degen i dr.). Čarobnoj privlačnosti Zavratnice nije mogao odoljeti niti poznati književnik Vjenceslav Novak koji je ovdje pronalazio inspiraciju za svoja dijela. Tekst tabli je interpretacijski i dvojezičan.

4.1.2. Rafting (rijeka Zrmanja)

Park prirode Velebit kao područje s naglašenim rekreativnim vrijednostima namijenjeno je i rekreativnim aktivnostima.

Rijeka Zrmanja pogodna je za rafting aktivnosti, a u ljetnim mjesecima kada je rafting zbog niskog vodostaja zabranjen, posjetitelji mogu istraživati kanjon Zrmanje kanuima.

Ustanova se ne bavi izravnom provedbom raftinga već je uslugu ugovorno prepustila za to registriranim i osposobljenim tvrtkama.

4.1.3. Alpinizam (Dabarski kukovi)

Ljubitelji alpinizma mogu uživati u ovoj rekreacijskoj aktivnosti na području Dabarskih kukova u srednjem Velebitu. Penjanje je dopušteno i odvija se samo na kukovima Čelina, Rujičin kuk i na kuku Visibaba, jer je iz sigurnosnih razloga penjanje zabranjeno na drugim dijelovima Dabarskih kukova.

U neposrednoj blizini penjališta nalazi se informativna tabla sa ucrtanim smjerovima penjanja. Penjalište kontrolira i vrši naplatu služba nadzora Parka prirode Velebit a sigurnost osigurava stanica Gorske službe spašavanja stanice Gospić.

4.1.4. Uvala Zavratnica

Zavratnica je zasigurno jedna od najljepših uvala hrvatske obale. Zbog svojih prirodnih vrijednosti još 1964. g. proglašena je «zaštićenim krajolikom», a od 1981. g. sastavni je dio Parka prirode «Velebit».

Zavratnica je udaljena samo 20 minuta hoda uz more od Jablanca, trajektne luke za otok Rab. Ljepota prirode i mir razlog su ponovnom dolasku starih gostiju koji već godinu za godinom redovito posjećuju uvalu. Većina gostiju u Zavratnicu dolazi privatnim jahtama i brodicama, dok je nešto manji broj individualnih posjeta kopnom iz pravca Jablanca. Blizina otoka Raba i Paga pruža pogodnost dolazaka posjetiteljima koji dolaze u organiziranom aranžmanu.

4.1.5. Škola u prirodi

Ustanova provodi jednodnevnu školu u prirodi kako bi djeci uz igru i kroz izravan dodir približili prirodu, naveli ih na brigu i odgovornije ponašanje prema svom okolišu, te ih pobliže upoznali sa Parkom prirode «Velebit» i radom ustanove koja se brine o ovom zaštićenom području. Škola se održava na Baškim Oštarijama.

4.1.6. Turistička vođenja

Ustanova nudi usluge turističkog vođenja na nekoliko atraktivnih lokacija:

- srednji Velebit: Ravni dabar i Kiza
- južni Velebit: šetnja kanjonom Krupe do Kudinog mosta

Ravni dabar (723 m. n. v.) – prostrana kraška udolina smještena u središnjem dijelu Dabarskih kukova. Od nekadašnjeg sela ostala je sačuvana samo školska zgrada, koja je preuređena u planinarski dom. Put do Ravnog dabra najvećim dijelom prolazi Premužićevom stazom koja nema velikih uspona, pa njome mogu proći i ljudi nenavikli na planinarenje. Trajanje izleta: 6 h.

Kiza (1278 m n.v.) – greben sastavljen od mnogobrojnih okomitih i kosih kukova čudnovatih oblika. Padine Kize omeđene su bukovom šumom i planinskim travnjacima. Sa njenog vrha pruža se veličanstven pogled na Dabarske kukove i Baške Oštarije.

Trajanje izleta: 3 h.

Rijeka Krupa – najduža pritoka rijeke Zrmanje. Vrlo je zanimljiva ne samo po prirodnim ljepotama i posebnostima, već i po velikoj količini vode koju donosi u tok Zrmanje.

Šetnja počinje u selu Golubić odakle se planinarskom stazom spušta u kanjon rijeke Krupe do stoljetnog Kudinog mosta. Prolazeći stazom neprestano se otvaraju novi vidici prema toku Krupe.

Trajanje izleta: 3 h.

4.2. Smještajni kapaciteti na području parka prirode Velebit

Postojeće stanje turističke ponude u području Parka prirode "Velebit" je s obzirom na atraktivnost prostora izrazito nezadovoljavajuće, kako u kvantitativnom, tako i u kvalitativnom smislu. Strogo u granicama Parka prirode je 2009. godine postojalo svega 21.273 ležaja. To je manje čak i od nekih turističkih mjesta u Istri slabijeg značaja.

Smještajni kapaciteti su osim toga vrlo neravnomjerno raspoređeni u prostoru – na manje od dvadeset kilometara podvelebitske obale koja pripada Zadarskoj županiji (naselja Tribanj-Kruščica, Starigrad-Paklenica i Seline) smješteno je čak 68% svih kapaciteta unutar Parka prirode. Samo naselja Starigrad- Paklenica posjeduju čak 43% ukupnih kapaciteta unutar Parka prirode. Osim toga, čak 91% ležajeva cijeloga Parka prirode "Velebit" odnosi se na primorska mjesta, što znači da je gotovo isključivi razlog gradnje kapaciteta bio razvoj kupališnog turizma, a ne turizma temeljenog na prirodnim atraktivnostima planinskoga masiva Velebita.

U pogledu strukture kapaciteta situacija je također nezadovoljavajuća; svega 19,5% odnosi se na osnovne kapacitete, dok se 39,8% odnosi na kampove, a čak 57,6% na privatni smještaj. Od ukupno 18 osnovnih smještajnih objekata sa 2356 ležajeva mogu se podičiti hotel "Zagreb" u Karlobagu te motel "Plitvice" u Maslenici. Svi ostali objekti slabije su kvalitete, a neki su čak i izrazito loši i stoga nepodobni za buduće planove turističkog razvoja.

Osim ova navedena dva objekta u Karlobagu i Maslenici, postoje još 4 hotela "B" kategorije (veći u Starigrad - Paklenici, srednje veliki općinski hotel u Obrovcu, te sasvim mali u Karlobagu i hotel Velebno na Baškim Oštarijama), dva hotela "C" kategorije (u Senju i Jablancu), jedno turističko naselje u Jurjevu (još jedno veliko u Stinici kod Jablanca), jedan motel 1. kategorije u Gračacu te tri pansiona 3. kategorije Jablanac, Krasno polje i Karlobag).

Kampovi i privatni smještaji zastupljeni su isključivo na obali od Senja do Selina i to gotovo u svim mjestima. Kampovi su većinom nižih kategorija, postoje dva nešto bolja kampa u Starigradu i u Jablancu i nešto lošiji nanovo otvoreni kamp «Velebit» na Baškim Oštarijama.

Iako ih službena turistička statistika u području Parka prirode "Velebit" ne prati, za turističku ponudu izuzetno su važni planinski domovi i skloništa.

Tablica 6. Smještajnih kapaciteta u naseljima Parka prirode Velebit

Naselje	Ukupno	Osnovni smještajni kapaciteti	Kampovi	Privatni smještaj	Radnička odmarališta
Senj	3254	129	580	2545	-
Jurjevo	1865	236	300	1272	57
Lukovo	215	23	-	149	43
Klada	159	-	-	159	-
Starigrad kod Senja	91	-	-	91	-
Jablanac	812	131	600	81	-
Karlobag	1698	449	150	1099	-
Tribanj- Kruščica	1899	45	950	904	-
Starigrad-Paklenica	5426	521	1790	3030	85
Seline	965	12	300	653	-
Jasenice (Maslenica)	226	54	-	172	-
Obrovac	47	47	-	-	-
OBALA UKUPNO:	16657	1647	4670	10155	185
Vratnik	12	12	-	-	-
Krasno Polje	45	45	-	-	-
Baške Oštarije	224	-	100	-	124
Gračac	86	86	-	-	-
VRŠNO PODRUČJE UKUPNO	265	143	-	-	-
PARK PRIRODE "VELEBIT"	17020	1790	4771	10155	309

Izvor: Državni zavod za statistiku

Najposjećeniji planinarski domovi su Borisov dom u Nacionalnom parku Paklenica te dom na Zavižanu, a sa nešto manjom posjećenosti domovi na Baškim Oštarijama i Apatišanu.

Manjeg značaja su još i dom u Ravnom Dabru, dom u Sijestskoj dragi kod Senja i planinarski dom "Dr. Miroslava Hirtza" u Jablancu na samoj morskoj obali te planinarski dom Kugina Kuća.

Od planinarskih skloništa najvažnija su ona na Velebitskom planinarskom putu – Rossijeva koliba u Rožanskim kukovima, sklonište na Velikom Alanu, sklonište kod Kugine Kuće, sklonište na Šugarskoj dulibi te sklonište na Ivinim Vodicama u najvišem dijelu Velebita.

Ugostiteljski kapaciteti uglavnom su vezani za smještajne objekte, pogotovo u kontinentalnome dijelu Velebita.

Nešto više ugostiteljskih sadržaja ima samo u općinskim središtima neposredno uz granicu Parka.

S obzirom na veoma mali obim smještajnih kapaciteta u Parku prirode Velebit prilično velik značaj imaju smještajni kapaciteti šireg, turistički vrlo razvijenoga područja Kvarnera i sjeverne Dalmacije. Na udaljenosti od 100 kilometara ima oko 450000 ležajeva u svim vrstama kapaciteta, od čega se oko 90000 odnosi na osnovne smještajne kapacitete, što je oko 30 puta više nego na području Parka prirode "Velebit".

5. Turistička budućnost Parka prirode Velebit

5.1. Ciljevi razvoja turizma u budućnosti

Osnovni cilj razvoja turizma u Parku prirode "Velebit" treba biti optimalno turističko korištenje njegova prostora na način kojim se ne ugrožavaju prirodne i povijesne značajke Parka prirode. Opredjeljenja o vrsti i razini zaštite ovoga područja utvrđena su brojnim znanstvenim i stručnim radovima, te društvenim dokumentima i sintetizirana u programu rada na izradi prostornoga plana Parka prirode "Velebit".⁶

Prostor Parka prirode "Velebit" može se uređivati i koristiti samo na način koji ni u kom slučaju neće ugroziti:

- međunarodno priznate i po UNESCO-u registrirane značajke Velebita kao biogenetskoga rezervata,
- pojedine dijelove Velebita, koji su razvrstani i proglašeni kao dijelovi ugrožene i zaštićene prirode.

Razvoj turizma trebao bi, na osnovi komparativnih prednosti ovoga područja, pridonijeti društveno-ekonomskom razvoju svih, pretežnim dijelom nerazvijenih područja pozitivno utječući na zadržavanje stanovništva, te pridonijeti podizanju društvenog i komunalnog standarda.

---

(6) Program rada za izradu prostornog plana Parka prirode Velebit, savjet Parka prirode velebit i Državni zavod za zaštitu prirode Zagreb,

U ukupnoj turističkoj ponudi razvoj turizma u Parku prirode trebao bi:

- Na svom primorskom dijelu povećati i poboljšati ponudu cjelokupnog kupališnog turizma.
- Na pogodnim planinskim predjelima osigurati smještajne kapacitete za razvoj planinskog turizma kojega u Hrvatskoj ima tako malo u odnosu na druge susjedne države.
- Na cijelom prostoru parka prirode, a naročito u njegovoj vršnoj zoni, osigurati uvjete za organizirane posjete mnogobrojnim, vrlo atraktivnim lokalitetima i na taj način kompletirati i izletničku ponudu za mnogobrojne turiste koji ljeti borave u široj gravitacijskoj zoni od Opatije do Šibenika.
- Stvoriti uvjete za razvoj alternativnog turizma na svim onim dijelovima, gdje to prirodne značajke Parka omogućuju i njihova zaštita to omogućava.

5.1.1. Izletnički turizam

Vršno područje Velebita omogućava najraznovrsnije vidove izletničkog turizma:

- automobilske izlete
- jednodnevne izlete
- višednevne izlete
- kružna putovanja

Kod svih tih izleta na Velebit važno je naglasiti da zbog veličine Parka prirode jednim izletom mogu biti obuhvaćeni samo pojedini njegovi dijelovi, pa u izletničkoj valorizaciji Velebita možemo govoriti o izletničkim punktovima. Ovi punktovi se mogu organizirati u najrazličitije mogućnosti, od jednodnevnog izleta s jednim izletničkim punktom do kružnog izleta višednevnog putovanja po Velebitu s velikim brojem izletničkih punktova.

Izletničke punktove je teško klasificirati, jer su ponekad višeznačni. To su mahom zaštićeni:

- geomorfološki oblici
- speleološki objekti
- vidikovci
- planinski vrhovi
- botanički vrhovi
- krajolici
- spomenici kulture
- skupine turističkih i planinskih objekata i sl.

5.1.2. Razvoj planinskog turizma

Veliki broj potencijalnih turista ne smije ili ne želi provoditi svoj odmor na moru. To su u prvom redu turisti s psihičkim, srčanim i drugim zdravstvenim tegobama na koje morska klima nepovoljno djeluje. Oni svoj odmor moraju provoditi u kontinentalnim dijelovima zemlje, pretežno planinskim i šumovitim predjelima. Drugu kategoriju čine oni turisti kojim boravak na moru ne predstavlja kontraindikacije, već im zbog određene bolesti posebno pogoduje boravak u planinskim predjelima. Obje ove kategorije teško je svrstati u kategoriju čistoga zdravstvenog turizma, jer se radi o provođenju redovitog godišnjeg ili tjednog odmora, a ne boravka na liječenju. Treću kategoriju zainteresiranih za provođenje odmora u planini čine oni turisti koji iz drugih razloga preferiraju provođenje odmora na planini.

Ne postoje precizni podatci, koliko bi dio naše populacije pripadao navedenim trima kategorijama, pa se procjenjuje da se radi o najmanje 10% ukupnog stanovništva. Čak i onda, kad se u tom postotku izostave oni koji nisu u ekonomskoj mogućnosti da odmor provode izvan mjesta stalnog boravka, radi se o imponantnoj brojci. S druge strane, smještajni kapaciteti u planinskim predjelima Hrvatske gotovo da i ne postoje.

Kad je u pitanju čisti zdravstveni turizam, određeni dijelovi Velebita su naročito pogodni za boravak u svrhu liječenja pojedinih bolesti. Stimulativni i energični tipovi planinskih klima koji izazivaju fiziološke šokove djeluju terapijski, ovdje su naročito zastupljeni.⁷

Krasno se planira kao planinsko turističko naselje sa značajnim smještajnim kapacitetima za provođenje ljetnog odmora, vezanog za šetnje okolnim predjelima. U zimskom razdoblju u Krasnom bi boravili skijaši orijentirani na terene u okolici, na Jezerima pa sve do Zavižana.

Baške Oštarije su drugo planinsko turističko naselje koje predstavlja centralni ulaz u vršnu zonu Velebita.

Vratnik – Senjska Draga zajedno su predviđeni kao planinski turistički punkt sa vrlo naglašenom tranzitnom funkcijom, djelomičnom zdravstveno rekreacijskom i manjom izletničkom funkcijom.

---

(7) Alfier D. Velebit naš veliki i neiskorišteni turistički potencijal, Turizam 10/08, Zagreb

Zavižan je zimi mnogo manje prometno dostupan, postoji problem opskrbe vodom, ne postoji stalno naselje, u kome bi se osigurao kompatibilan smještaj, a povrh svega zona Zavižana obiluje zaštićenim dijelovima prirode i izuzetnim krajolicima, koje bi bilo nemoguće očuvati pri izgradnji kompleksa sa preko tisuću ležajeva.

Među vrlo značajne i odlične lokacije za razvoj planinskog turističkog naselja možemo nabrojati slijedeće: Veliki Alan, Ravni Dabar, Panos, Jelova Ruja, Mali Alan, Cerovačke špilje (koje su trenutno zatvorene), Vrelo Zrmanje i Krupa.

5.2 Razvoj turizma na pojedinim turističkim zonama priobalja i vršnim zonama Parka prirode Velebit

Priobalje Velebita je heterogeno, kako po svojim morfološkim značajkama, tako i po prometnoj pristupačnosti i turističkoj okupiranosti. Ovaj se prostor u dosadašnjem razvoju izdiferencirao na zone intenzivnog turističkog korištenja koje su uvijek vezane uz veća naselja i prometna čvorišta (Senj – Jurjevo, Stinica – Jablanac, Cesarica – Karlobag, Starigrad – Paklenica – Seline) i na ostali dio slabo pristupačnog i vrlo rijetko naseljenog prostora. U navedenom slabo naseljenom prostoru treba izdvojiti zonu između Jurjeva i Stinice, kao vrlo zanimljiv krajolik, sa strmom obalom i malim uravnoteženim naseljima. Modificirane turističke značajke priobalja nastavljaju se i dalje ispod južne granice Parka Prirode, od Maslenice uz obalu Novigradskog mora i rijeku Zrmanju do Obrovca, na koju se uz rijeku Zrmanju i Krupu nastavlja posebna riječna kupališna zona.

Zona I (Sjeverni dio)

Slijedeći morsku obalu od sjeverne granice Parka prirode prema jugu najprije nailazimo na prigradsko područje Senja koje je pod jakim gravitacijskim utjecajem i koje čini funkcionalnu cjelinu i jedinstvenu turističku zonu, a završava s aglomeracijom Jurjevo, sekundarnim centrom opisane turističke zone. S Jadranske magistrale iz Jurjeva cesta vodi za Oltare koja produžuje na Krasno i odvaja za Zavižan, što Jurjevu daje značaj automobilskog ishodišta za obilazak Sjevernog Velebita. Kad spominjemo obilazak sjevernog djela Velebita možemo istaknuti mjesto Krasno kao destinaciju za turističko središte razvoja turizma na sjevernom djelu Velebita. U zimskom periodu velike količine snijega omogućuju izgradnju nekoliko manjih skijališta i sanjkališta što bi uvelike pridonijelo turističkom razvoju ovog mjesta. Kao malo šumsko naselje u svojoj industrijskoj zoni trebalo bi pokrenuti proizvodnju autohtonih proizvoda kao izgradnja Sirane, manje tvornice za preradu ljekovitog bilja, proizvodnja sokova i stvaranje brenda ove destinacije. Kako ovo područje gravitira Nacionalnom parku Sjeverni Velebit što predstavlja mogućnost razvoja sportsko-rekreacijskog turizma. Organiziranje Biciklističkih i planinarskih natjecanja poput track i trail utrka.

Zona II (Sjeverni dio magistralne ceste)

Zonu od Jurjeva do Stinice karakterizira vrlo strma obala na kojoj se nalaze mala naselja u nekoliko uvalica kao što su Lukovo, Klada i Starigrad (Senjski). To je surov, a ipak zanimljiv krajolik koji predstavlja najljepši sraz Velebita i mora. Spomenuta tri naselja sastoje se od slikovitih primorskih kuća i predstavljaju zanimljive ruralne cjeline uravnotežene s okolnim pejzažom, kako po obliku tako i po veličini. Ova zona koja u svome zaleđu ima brdoviti šumski krajobraz nudi mogućnost da se u vrsnoj zoni osmisli izgradnja infrastrukture što bi otvorilo mogućnost izgradnje više manjih apartmansko stambenih objekata kao elitne stambene jedinice.

Zona III (Srednji dio magistralne ceste)

Novi kompleks Stinice ima uz smještajne značajke kupališnog turizma i epitet najznačajnijeg lokaliteta podno Velebita. Naime, turistička zona Stinica – Jablanac je trajektnom vezom povezana od 1985.g. U slikovitom Jablancu nalazi se planinarski dom (Miroslava Hitza) na najmanjoj nadmorskoj visini kao legendarno planinarsko ishodište planinara na Velebit. Samo 1km od mjesta Jablanac nalazi se Uvala Zavratnica koja predstavlja jedan od najljepših fjordova na Jadranu. Ova lokacija nudi mogućnosti uređenja jedne od elitnih plaza i razvoj kupališnog i podvodnog turizma. Podmorje na ovoj lokaciji nudi jednu od interesantnih povjesnih priča II. Svjetskog rata gdje se mogu vidjeti ostatci potopljenog vojnog broda i dijelovi aviona koji su srušeni na ovom nekad vojno strateškom lokalitetu.

Zona IV (Srednji dio magistralne ceste)

U ovom slabo naseljenom kraju može se ipak izdvojiti naselje Prizna koje je značajno po trajektnoj luci za Pag. S obzirom na male prostorne mogućnosti trebalo bi voditi računa o zadovoljenju tranzitne, a tek onda smještajne potrebe. Kako je otok Pag u ljetnim mjesecima prenatrpan turistima ulaganjem u marketing i promociju turističkih destinacija Velebita otvorila bi se mogućnost povlačenja velikog broja posjetitelja u Park prirode.

Zona V (Srednji dio magistralne ceste)

Kod Cesarice se «jadranska magistrala» približava ponovo moru. Važno je istaknuti tranzitnu ulogu Karlobaga zbog cestovnog odvojka za Liku preko centralnog dijela Velebita. Kad se iz mjesta Karlobag krene prema Lici područje Baških Oštarija ima mogućnost da zadrži posjetitelje bar jednu noć na ovom području. U Baskim Oštarijama bilo bi potrebno revitalizirati stari hotel da bi se stvorio prikladan broj smještajni kapaciteta koji bi podržavali aktivnosti koje će nastajati na ovome području.

U mjestu Baške Oštarije postoji mogućnost izrade konjičke staze gdje bi se mogla vršiti konjička aktivnost za sve uzraste.

Moguće je provoditi planinarsko turističko edukativna vođenja po vršnoj zoni parka.

Izgradnjom objekata koji bi pokazivali stare zanate poput kovačije, proizvodnje ugljena... moglo bi se stvoriti priča o povjesti ovoga kraja.

Zona VI (Južni dio magistralne ceste)

Od Karlobaga do Starigrada – Paklenice proteže se najduža dionica «Jadranske magistrale» s nekoliko manjih naselja na obali (Lukovo Šugarje, Barić Draga, Tribanj, Kruščica) koja su uglavnom degradirana neodgovarajućom izgradnjom kuća za odmor. Ovaj dio jedino je moguće ostaviti domicilnom stanovništvu da ga pokušaju iskoristiti najbolje sto je moguće na način da promoviraju malene mirne obiteljske smještaje.

Zona VII (Južni dio)

Starigrad - Paklenica i Seline, podvelebitski je poljoprivredno zanimljiv dio s izgrađenim obiteljskim kućama za odmor i brojnim hotelskim kapacitetima. Posebnost ove zone je neposredna blizina Nacionalnog parka «Paklenica» u koji dolazi oko 100000 posjetitelja i kojima bi bilo potrebno osmisliti druge dodatne aktivnosti poput Adrenalinskih parkova i Zip-line vožnji da bi se turisti na ovom potezu zadržavali duži period.

Zona VIII (Rubni južni dio)

Ova zona se nalazi izvan Parka prirode, ali se proteže uz samu njegovu južnu granicu i znatno utječe na korištenje nekih njegovih dijelova. To je prostor uz more (Maslenica, Jasenice) i dio Zrmanje (od ušća Zrmanje do Obrovca) koji ima jak tranzitni značaj. Kako kroz ovaj dio prolazi autocesta A1, kada bi se u blizini ceste ili na samoj cesti postavilo nekoliko ogromnih informacijskih panoa koje bi vidjele tisuće potencijalnih posjetitelja vjerujem da bi se time uvelike povećao broj posjetitelja u samom parku.

Zona IX (Rubni južni dio)

Rijeka Zrmanja, od Obrovca do visine Žegara i rijeka Krupa predstavljaju izrazitu zonu za kupanje, veslanje, šetnje, ribolov i rafting. Zbog nedefiniranih odnosa vodoprivrede prema uređenju ovih vodotoka teško je izvesti turističku valorizaciju ove zone jer prema nekim planovima vodoprivreda predviđa stvaranje akumulacije pitke vode na Zrmanji, čime bi bilo znatno suženo korištenje ovoga kraja u turističke svrhe.

Mogućnost razvoj u ovom vrlo surovom kraju otvaraju se snimanjem filmskih kadrova. Još 1964 godine na ovom području sniman je serijal filmova o Winetou. Smatram da bi da bi jedino promidžbom ovog lokaliteta na takav način bilo moguće stvoriti dobrobit na ovome području.

Vršna zona⁸

Organizacija mreže turističkih objekata na vršnoj zoni Velebita je velikim dijelom predodređena geoprometnim položajem Velebita u širem prostoru izgradnjom u priobalju, te klimatskim i pejzažnim značajkama ovog područja. Ova mreža osim toga mora predstavljati artikulirani sistem koji će pomiriti sve naprijed navedene uvjetovanosti i sve oblike turizma poput:

- planinski turizam
- izletnički turizam
- alternativni turizam

Smještajni kapaciteti da bi zadovoljili prethodni cilj uklapanja u sistem prilaznih cestovnih te turističkih prometnica, pješačkih putova i staza trebaju biti hijerarhijski odijeljeni u tri kategorije:

- planinsko turističko naselje
- planinski turistički punkt
- planinarski objekt

Planinsko turističko naselje podrazumijeva postojeće naselje stalnih stanovnika koje ima turističke smještajne kapacitete od najmanje 1000 mjesta, čvrstim objektima te odgovarajuću komunalnu, društvenu i turističku infrastrukturu.

O mnogim faktorima će ovisiti hoće li turistički objekti biti dispergirani u naselju ili će znatnim dijelom biti realizirani u turističkoj enklavi.

Planinski turistički punktovi su lokaliteti na kojima se smještajni kapaciteti kreću od 100 i više mjesta. Kategorija smještajnih kapaciteta na ovim punktovima može biti heterogena i ovisit će od slučaja do slučaja.

Treću kategoriju smještajnih kapaciteta predstavljaju planinarski (ili šumarski) objekti na lokacijama gdje je neophodan odmor, odnosno noćenje svima koji se kreću velebitskom pješačkom longitudinalnom stazom. To su u pravilu lokacije do kojih do sada ne dostižu automobilske ceste.

---

(8) Razvoj turizma na području Parka Prirode "Velebit"
Osnovna studija za izradu prostornog plana Parka prirode Velebit Zagreb

6. Zaključak

Područje Parka prirode Velebit geografskim je položajem smješteno na odličnoj lokaciji za razvoj raznih grana turizma. Ovu tvrdnju možemo potvrditi time da cestovna infrastruktura koja povezuje primorsku i kontinentalnu hrvatsku prolazi velikim dijelom kroz područje Parka prirode Velebit. Unutar njega su smještena i dva nacionalna parka Sjeverni Velebit i Paklenica što potvrđuje prirodnu ljepotu Velebita.

Kad govorimo o zaštićenim područjima moramo pokazati da, iako je područje parka jedno veliko zaštićeno područje, ne možemo reći da su svi dijelovi planine jednako vrijedni.

Dijelove koje smatramo posebno vrijednim svrstavamo u kategoriju posebnih rezervata i spomenika prirode. Svako zaštićeno područje moramo gledati sa drugog aspekta, ali možemo reći da je u ta područja potrebno ulagati razna sredstva od informativnih i rekreacijskih sadržaja, održavanja putova i staza, smještajnih prostora, promidžbe i raznih drugih djelatnosti da bi se to područje pretvorilo u turističke punktove.

S aspekta turističkoga razvoja, česti prodori jakog i hladnog vjetra bure nisu previše povoljni, no možemo naglasiti da se oni uglavnom odnose na zimu, te proljeće i jesen i to na području ispod najnižih velebitskih prijevoja Vratnika i Kubusa.

Smješten između mora i ličke visoravni, planinski masiv Velebita predstavlja značajnu prepreku u prometnom povezivanju velikoga dijela Primorja, od Senja na sjeveru do ušća Zrmanje na jugu, sa kontinentalnom Hrvatskom.

Međutim, generalna dispozicija Velebita u prometnom sustavu zemlje veoma je povoljna. Prometna povezanost kao i druge grane infrastruktura samog unutarnjeg prostora Velebita je vrlo važna za opstanak stanovništva na njegovom području

Turistička ponuda na području Parka prirode Velebit je vrlo mala u odnosu na to koliki potencijal ima Velebit kao planina. Danas možemo sa sigurnošću tvrditi da se 80% turističke ponude Velebita odvija u njegovom obalnom dijelu, a to se većinom odnosi na kupališni turizam.

Razvoju turizma u vršnoj zoni Velebit uvelike je pridonijela i Javna ustanova Parka prirode Velebit koja je zbog veličine područja s kojim gospodari odlučila turistički iskoristiti nekoliko najatraktivnijih lokacija koje već od prije bilježe znatan broj posjeta.

Radi se o području Baških Oštarija na kojima je dionica stare Terezijanske ceste od Gospića prema Karlobagu pretvorena u Poučnu stazu Terezijanu koja je namijenjena za edukaciju najmlađih. Području uvale Zavratnice kod mjesta Jablanac na kome se bilježi broj od 13000 posjetitelja, i područje Zrmanje na kome se treba težiti boljem uređenju i promicanju raftinga.

Osnovni cilj razvoja turizma u Parku prirode Velebit treba biti optimalno turističko korištenje njegova prostora na način kojim se ne ugrožavaju prirodne i povijesne značajke Parka prirode. Jedan od najboljih oblika takvog turizma naziva se izletnički turizam.

To je najbolji način da ljudi posjete, vide i dodirnu prirodu a da istovremeno ne utječu na promijene u prirodi.

I tako možemo sa sigurnošću reći da je Velebit jedno veliko NE iskorišteno područje sa perspektive turističkoga gledišta i da ga je potrebno u što kraćem vremenu pretvoriti u turističko središte ovoga dijela Europe.

7. Popis literature:

- Bilanca voda za prostor Parka prirode Velebit, I faza, Sveučilište u Zagrebu Rudarsko-geološko-naftni Fakultet, Zagreb
- PROSTORNI PLAN Parka prirode Velebit
Osnovna koncepcija plan, Republički zavod za zaštitu prirode Hrvatske Urbanistički institut Hrvatske
- PROSTORNI PLAN Parka prirode Velebit
Pripremni radovi, Ličko-Senjska Županija Županijski zavod za prostorno planiranje, razvoj i zaštitu okoliša Stipe Mudrovčić dipl. ing. Kostrena,
- PROSTORNI PLAN Parka prirode Velebit
Pripremni radovi II, Ličko-Senjska Županija Županijski zavod za prostorno planiranje, razvoj i zaštitu okoliša Stipe Mudrovčić dipl. ing. Kostrena.
- Projekt: Inventarizacija geoloških osobitosti Parka Prirode Velebit
Prof. dr. sc. Jasenka Sremac, Zagreb
- Program rada za izradu prostornog plana Parka prirode Velebit, savjet Parka prirode velebit i Državni zavod za zaštitu prirode Zagreb,
- Razvoj turizma na području Parka Prirode "Velebit"
Osnovna studija za izradu prostornog plana PP "Velebit"
Zagreb,
- Studija o biološkoj raznolikosti "Fauna"
Centar za regionalne aktivnosti, Program prioritetnih akcija
Dr. Nikola Tvrtković, Zagreb
- Studija o biološkoj raznolikosti "Fauna"
Centar za regionalne aktivnosti, Program prioritetnih akcija
Dr. Toni Nikolić, Zagreb
- VELEBIT i njegov biljni svijet, Sergej Forenbacher
II. Obnovljeno i dopunjeno izdanje, ŠKOLSKA KNJIGA ZAGREB

7.1. Ostalo

- www.velebit.hr

8. Popis priloga:

8.1 Tablice

Tablica 1. Promjena broja stanovnika u naseljima Parka prirode Velebit 2001-2011.

Tablica 2. Velebitska naselja

Tablica 3. Rubna primorska naselja

Tablica 4. Rubna dalmatinska naselja

Tablica 5. Rubna lička naselja

Tablica 6. Smještajnih kapaciteta u naseljima Parka prirode "Velebit"

8.2 Slike

Slika 1. Područje Parka prirode Velebit